

Nacionalisme, autonomia i sobirania en la perspectiva del segle XXI

Gurutz Jáuregui

EL FUTUR DEL NACIONALISME

L'últim terç del segle XX ha estat testimoni de l'ensorrament de doctrines i ideologies tan poderoses com el liberalisme, el socialisme, el marxisme, el comunisme, la lluita de classes, etc. Enmig d'aquest cataclisme generalitzat hi ha, però, una doctrina, o si es vol, un moviment, que no solament s'ha salvat de la crema, sinó que s'ha mantingut i fins i tot ha resultat reforçat. Es tracta del nacionalisme.

Com si el cataclisme provocat en els darrers anys no hi tingués res a veure, el nacionalisme es manté, o en alguns casos resorgeix, amb extraordinària força i vigor de cap a cap del món sense distinció de continents i al marge de cultures, avenços tecnològics, models de societat o nivells de desenvolupament econòmic.

Molts intel·lectuals i científics socials han sentit cap al nacionalisme un menyspreu que ha portat a considerar-lo com una excrescència molesta, una febre momentània, quan no la conseqüència del deliri d'alguns bojós perillosos, o l'obra del mateix Satan rediviu.

I no obstant això el nacionalisme existeix. I no solament existeix, sinó que es manté, s'adapta, creix i es desenvolupa a pesar de totes les circumstàncies. En la mesura en què hi haja grups d'éssers humans que pensen, encertadament o equivocadament, que es troben sotmesos a lleis alienes i opressores, entre ells sorgiran desitjos o aspiracions d'independència basades en allò que ells consideren el dret a controlar el seu destí. Així s'ha esdevingut en el passat. Així ocorre ara. I tot indica que així continuarà esdevenint-se en el futur.

Per això difícilment es pot justificar aquesta actitud de desinterès que considera el nacionalisme com un fet no digne d'una atenció intel·lectual que vaja més enllà del rebuig *a priori*. D'altra banda, resulta il·lògic, a més d'injust, considerar el nacionalisme com intrínsecament i genèricament pervers.

Totes les doctrines polítiques mantenen una lògica històrica ambigua i per tant són susceptibles d'ocasionar conseqüències positives o negatives. El liberalisme va comportar grans beneficis com ara el desenvolupament dels drets individuals, la limitació del poder polític, el racionalisme crític, etc., però també va produir profundes injustícies com ara el capitalisme salvatge, l'atomisme social, la destrucció de valors col·lectius, o una obsessió irres-

Gurutz Jáuregui és catedràtic de Dret Polític de la Universitat del País Basc. És autor de *Contra el Estado-nación. En torno al hecho y la cuestión nacional* (1986) i de *La democracia planetaria* (2000).

ponsable per la competitivitat a qualsevol preu. El mateix es pot predicar del socialisme o del comunisme i... per descomptat, del nacionalisme.

És evident que el nacionalisme constitueix, amb caràcter general, una doctrina intel·lectualment incoherent amb un considerable potencial per a causar grans mals, però la realitat del nacionalisme no acaba aquí. Convé recordar també que les nacions inspiren sentiments d'afecció, i de vegades d'un amor que comporta un profund sacrifici. Els productes culturals del nacionalisme –poesia, literatura, música, arts plàstiques–, expressen aquest amor molt clarament en milers d'estudis i formes diferents.

Igual com altres manifestacions intel·lectualment i moralment sospitoses, el nacionalisme ha arribat a representar un paper històric important i positiu. Per això, no n'hi ha prou de condemnar el nacionalisme en termes abstractes i morals. De la mateixa manera que per evitar inundacions no es pot pretendre eliminar la pluja, sinó que s'ha de tractar d'establir les oportunes canalitzacions, preses, etc., la nostra obligació com a científics socials consisteix a situar el nacionalisme en el seu context social, intentar desxifrar la seua naturalesa tan complexa, tractar de separar i de delimitar-ne els aspectes positius dels negatius, i, en última instància, procurar establir institucions i instruments polítics que permeten regular i arranjar aquelles aspiracions legítimes que, en nombroses ocasions, es manifesten de manera patològica a través dels nacionalismes.

Resulta perillós, a més d'inútil, pretendre adaptar els fenòmens socials als esquemes mentals preestablerts, en lloc d'acostar-s'hi amb esperit obert per molt estranys i

fins i tot odiosos que puguin resultar. I tant més inútil com que es tracta del nacionalisme, un fenomen que, ens agrada o no, es troba molt lluny de mostrar signes de debilitat.

Els qui ens dediquem a l'estudi dels fenòmens socials no podem caure en l'error de confondre els desitjos amb la realitat. El nacionalisme existeix, és aquí. I rebutjar-lo frontalment com fan tants i tants científics socials no ha impedit que nombroses col·lectivitats hagen lluitat o continuen lluitant per obtenir un poder propi lliure d'allò que ells consideren, encertadament o equivocadament, ingerències alienes. La idea que el nacionalisme ha de ser ignorat o rebutjat sense més es converteix, així, en una pura fantasia que no té res a veure amb la realitat que ens envolta. La nostra responsabilitat consisteix a treballar a fi d'afavorir la minimització dels seus efectes perversos i de consolidar-ne i enfortir-ne els elements positius.

Per això tractaré d'explicar alguns dels reptes a què s'enfronten els nacionalismes a hores d'ara.

D'entrada cal assenyalar que el problema de moltes reivindicacions nacionalistes no consisteix tant en el seu caràcter utòpic, tal com sol assenyalar sovint la doctrina, sinó en el seu plantejament ucrònic. La utopia no ha de ser necessàriament una cosa intrínsecament inútil o absurda. Al contrari, hi ha utopies útils, i fins i tot necessàries, en la mesura que impliquen un projecte de modificació radical d'un determinat ordre social. El problema de moltes utopies està en el seu caràcter ucrònic, és a dir, en el fet que es plantegen d'una manera i amb uns fins que es troben fora o fins i tot contra el

temps i l'espai en què es pretenen desenvolupar.

A través de la història, nacionalisme i estat han constituït realitats intrínsecament unides. El nacionalisme ha tingut com a objecte fonamental la reivindicació del dret d'autodeterminació i aquest dret s'ha manifestat en la pràctica en la consecució d'un Estat nacional propi. Les coses estan canviant de manera radical en els últims anys, com a conseqüència del procés de globalització en què ens trobem immersos. L'actual crisi dels Estats nacionals provoca així mateix importants conseqüències en els nacionalismes. El nacionalisme apunta en aquest moment a un blanc mòbil, atès que desconeixem quin és el futur de l'Estat. Per això, els nacionalismes necessiten adaptar-se a les noves circumstàncies històriques, a les noves realitats, als profunds canvis socials, econòmics, tecnològics, culturals, etc., actuals. Aquest és el problema dels nacionalismes en el moment actual, i aquest és, al capdavant, l'assumpte al qual dedicaré aquesta reflexió.

EL FUTUR DELS ESTATS: SOBIRANIA *VERSUS* AUTODETERMINACIÓ

Com sap tothom, una bona part dels conflictes existents actualment deriva de la contraposició o antagonisme entre els dos grans principis en què s'ha assentat l'ordre polític clàssic. D'una banda, el principi de la sobirania dels Estats. De l'altra, el principi d'autodeterminació dels pobles.

És possible compatibilitzar la sobirania amb l'autodeterminació? Com es pot resoldre la radical contraposició entre els dos

principis? Fins ara han resultat radicalment incompatibles entre si, almenys amb caràcter general.

Com és ben conegut, l'actual procés de globalització està provocant que sorgesca, encara de manera inicial, un nou ordre polític internacional que, al meu parer, modificarà de manera substancial, en un futur pròxim, les bases en què recolza l'organització política del món.¹

Doncs bé, és en el marc d'aquests canvis on apareix com a necessària una adaptació o adequació tant del concepte de sobirania com del dret d'autodeterminació a fi de donar-los un nou enfocament en el futur ordre jurídic i polític mundial.

Com sabem, l'actual ordre polític mundial es fonamenta en la divisió territorial del món en Estats sobirans, cadascun dels quals exerceix un poder, una sobirania exclusiva, sobre un àmbit territorial determinat, expressat en una o en diverses línies frontereres de separació. En realitat, la noció d'una sobirania exclusiva i hermètica ha estat sempre més un mite que no pas una realitat. Molt pocs Estats han exercit en la pràctica, fins i tot en els moments àlgids de l'Estat nacional, una sobirania d'aquestes característiques.

Sempre ha existit en el món una divergència clara entre la seua divisió formal en Estats nacionals i la realitat social, econòmica, cultural, etc., subjacents. Això no obstant, aquesta divergència està assolint a hores d'ara un grau i unes cotes difícilment imaginables fa tan sols uns anys. Per comprovar-ho n'hi ha prou d'assenyalar algunes dades.

Enfront dels 194 Estats que componen el mapa polític mundial, l'ONU calcula en 5.000 el nombre de grups ètnics estesos pel món² i alguns autors calculen que

actualment hi ha en el món unes 10.000 societats o col·lectivitats ètniques, lingüístiques, racials, religioses o amb identitats d'algun altre tipus, l'assentament de les quals poc o res té a veure amb el disseny de fronteres existent.

Els Estats són incapaços d'abordar els problemes derivats de tot aquest món tan complex, i de fet actuen tan sols sobre una part mínima del conjunt del substrat del coneixement humà. Actualment es calcula que existeixen, en l'àmbit internacional, al voltant de 18.000 organitzacions no governamentals i 2.000 organitzacions intergovernamentals l'acció de les quals representa una limitació notòria de les possibilitats d'actuació dels Estats.

Vivim un procés accelerat d'interdependència i transnacionalització en tots els ordres de la vida política, social, cultural i econòmica. Cada vegada resulta més difícil establir una diferència entre institucions públiques i privades, o entre l'Estat i la societat civil. Això mateix s'esdevé amb les institucions internacionals i internes.

El resultat de tot això és la fallida profunda del principi de sobirania. Resulta difícil trobar i identificar, actualment, alguna sobirania única que ho siga realment. L'exemple més clar, tal com veurem després, el tenim en la mateixa Europa, on cada dia resulta més difícil associar la idea de la independència dels homes i dones europeus amb la de la supervivència dels Estats actuals, i no diguem res en el supòsit que es creassen nous miniestats. L'única independència real i possible seria la que ofereix el desenvolupament de la unificació europea.

A la vista d'aquestes dades, resulta difícilment sostenible la defensa del prin-

cipi de la sobirania, almenys en el sentit en què s'ha entès fins ara. En un món tan multilateralitzat, és possible mantenir la idea que els únics dipositaris de l'autoritat sobirana són els Estats? Es pot continuar parlant encara de sobirania indivisible? A quines altres institucions cal atorgar-les, a més o en lloc de l'Estat, el dipòsit de la sobirania? Quin tipus de sobirania als uns i als altres? Són preguntes molt àrdues a les quals no és possible donar resposta, ni tan sols especulativa, en un treball d'aquestes característiques.

L'Estat ha deixat de ser un actor unitari per convertir-se en un marc més, no l'únic, en què es negocien i resolen les diferències polítiques. L'acció col·lectiva cada vegada s'escapa més de la jurisdicció de l'Estat. Per això com més va resulta més difícil mantenir la idea de l'Estat com el garant, o almenys com l'únic garant, de l'«interès general».

En el món actual el protagonisme de les relacions internacionals no és ja exclusiu dels Estats, sinó que correspon a molts altres ens, institucions o organitzacions (intergovernamentals, no governamentals, infraestatals o fins i tot a entitats privades de caràcter mercantil, professional, cultural, social, etc.). Estem passant d'una rígida i hermètica estatalització de les relacions internacionals a una enriquidora segmentació tant territorial com funcional. Juntament amb la diplomàcia, apareixen diverses formes (global, interregional, transfronterera, intermetropolitana, etc.) de paradiplomàcia que no tenen per objecte l'Estat, i que són perfectament compatibles amb la diplomàcia estatal. Els ens regionals van adquirint un gran protagonisme en aquesta nova paradiplomàcia mitjançant una presència cada vegada

més intensa en l'àmbit de les relacions internacionals.

Aquest conjunt de noves realitats està originant un canvi profund de les concepcions teòriques sobre les quals s'han assentat tradicionalment els Estats nacionals. Per això és possible plantejar-se fins quin punt té sentit identificar, almenys amb caràcter general, el dret d'autodeterminació amb la constitució d'un nou Estat nacional. Un fet similar s'ha de predicar dels Estats nacionals ja constituïts, en què es produeix una mitificació poc avinent amb la seua realitat. Aquesta mitificació converteix l'Estat nacional en una institució inatacable i es considera com inevitablement reaccionària —a més de subversiva— qualsevol classe d'activitat dirigida a superar-lo o fins i tot a modificar-lo. Com es pot observar, de vegades el discurs ideològic i les motivacions amagades dels polítics centralistes i dels polítics perifèrics, encara que oposats en aparença, són de la mateixa naturalesa.

Ens trobem en el llindar d'un nou món en què la simbiosi Estat nacional-revolució industrial comença a ser substituïda per noves formes d'organització i estructura polítiques més adequades per a la nova societat tecnològica actual. Ni l'Estat ètnic ni l'Estat-nació permeten, llevat de sota les formes de guetos ètnics i socials diferenciats, l'existència de la pluralitat o la diversitat. El nacionalisme existeix en tota classe de societats, però és en la societat industrial on més se sustenta la idea de l'Estat. L'Estat-nació, com a tal forma política, és menys important i més dèbil en els tipus de societat que precedeixen i succeeixen la societat industrial.

És en el marc d'aquestes noves formes d'organització política on es pot conciliar

l'autonomia de certes col·lectivitats humanes i l'interès general, on es pot establir una compatibilitat entre els principis d'autodeterminació i sobirania. És possible que en determinades circumstàncies siga necessària la constitució de nous Estats en la seua conformació actual, però, al contrari d'allò que ha succeït fins ara, aquesta circumstància hauria de ser excepcional.

En l'actual estructura política ja no resulta imprescindible mantenir el nexa entre autodeterminació i secessió. Ara bé, la ruptura d'aquest nexa requereix l'expansió de noves formes d'organització política capaces de superar la rígida estructura en què fins ara s'han assentat els vells Estats nacionals. Per això, és necessari llançar-se sense por a imaginar quines formes d'organització política estan substituïnt l'Estat, i com es poden legitimar i consolidar en el futur. Sense ànim d'exhaustivitat, heus ací algunes de les possibles fórmules o aspectes susceptibles de ser tinguts en compte.

No podem oblidar que la divisió del món en Estats sobirans és una invenció relativament recent, ja que tan sols va adquirir caràcter d'universalitat al llarg del segle XX, per això, i en primer lloc, sembla necessari recuperar i adequar certes fórmules perfectament conegudes i que gaudeixen d'una gran tradició històrica: lliure associació, confederació, federalisme, autonomia, territori protegit, territori internacionalitzat, condomini, protectorat, etc. El dret comparat ens ha demostrat que, en no pocs casos, la posada en pràctica dins del mateix estat d'algunes d'aquestes solucions creatives ha permès desactivar conflictes molt greus.

En segon lloc, cal readequar el dret internacional que ja no es pot entendre per més temps com el dret «entre Estats». La

creixent aparició i expansió de nombroses entitats estatals exigeix redefinir les bases en què s'ha sustentat, fins ara, el dret internacional.

En tercer lloc, resulta imprescindible atorgar una major capacitat de decisió i un major poder polític a les cada vegada més nombroses i influents organitzacions internacionals o intergovernamentals. L'ordre internacional continua mantenint característiques pròpies dels sistemes tribals en què les unitats, molt més integrades internament que en la seua relació amb altres o que en la seua unió dins de la supraunitat, resulten més fortes que el sistema. Més que d'*ordre* cal parlar en no poques ocasions de *desordre* internacional.

No n'hi ha prou de crear un ordre internacional. Aquest ordre ha de ser, a més, un ordre democràtic. Igual com ocorre amb les institucions de cada Estat, també els organismes i forces sobre les quals s'estructura l'ordre internacional han de ser objecte d'un control democràtic exercit pels ciutadans. Això evitaria la paradoxa actual que permet sustentar la vida política interna dels Estats democràtics en els principis filosoficopolítics de Locke o Kant, i alhora mantenir l'aplicació de les tesis de Hobbes en l'actuació d'aquests mateixos Estats en l'àmbit internacional.

D'altra banda, resulta imprescindible establir procediments interns o internacionals per resoldre disputes derivades de la reclamació del dret d'autodeterminació tant a escala mundial com a escala regional, bé mitjançant la creació de comissions o grups de treball *ad hoc*, o bé mitjançant el nomenament de comissionats especials.

No podem oblidar que l'estratègia secessionista té normalment un cost altíssim. A vegades l'adopció d'aquesta via no

és tant el resultat d'una decisió voluntària com la conseqüència d'una absència de vies alternatives de solució. L'objectiu últim, la raó de ser dels moviments secessionistes, és la supervivència i el manteniment del grup, de la comunitat, i el seu desenvolupament com a tal comunitat, en els ordres polític, econòmic, social, cultural, etc. Si no es plantejara la coexistència com el resultat d'un acte imperatiu, molts petits grups, ètnics, religiosos o lingüístics, començarien a examinar amb major sensibilitat fins quin punt els resulta viable la secessió des del punt de vista polític, social o econòmic.

Els canvis derivats del procés de globalització i interdependència esmentats poden permetre, per primera vegada en dos segles, atorgar solucions integradores i no secessionistes a les reivindicacions plantejades per aquestes col·lectivitats. La diversificació de l'agenda internacional i la desaparició de la divisió absoluta entre política exterior i interior permeten que aquestes col·lectivitats es vagin involucrant en les polítiques exteriors estatals. La globalització situa aquestes col·lectivitats en una realitat econòmica en què emergeixen nous mercats globals de dimensió mundial.

AUTONOMIA, SOBIRANIA I UNIÓ EUROPEA

Europa, i més concretament Europa occidental, constitueix, sens dubte, una de les zones geogràfiques en què s'estan manifestant de manera més evident els canvis a què acabe d'al·ludir. Els Estats nacionals europeus estan resultant afectats, en major o menor mesura, per un doble fenomen.

El primer, exterior, derivat del procés d'interdependència, cada vegada més desenvolupat, que s'està produint en tots els àmbits socials, econòmics, polítics, militars, etc., i que s'expressa en l'aparició d'estructures, institucions, organismes, supranacionals. El segon, intern, expressat per les aspiracions de certes col·lectivitats territorials que tracten d'afirmar enfront de l'Estat nacional una capacitat d'actuació política, econòmica i cultural pròpies.

Des del punt de vista extern, l'activitat dels Estats nacionals es veu condicionada de manera directa i important per les tendències transnacionalitzadores que ja hem mencionat. Així, en l'àmbit econòmic, la posada en marxa de l'euro i la creació del Banc Central Europeu, entre moltes dades més, ens mostren de manera dramàtica fins quin punt han perdut els Estats poder econòmic.

En l'àmbit polític s'ha produït ja una eliminació de les fronteres internes que pot conduir, en breu termini, a la implantació d'una ciutadania europea comuna. Ja s'han unificat o *europèïtzat* determinats afers relatius a la justícia i l'ordre públic com ara asil, immigració, terrorisme, narcotràfic, delinqüència internacional, etc., i fins i tot s'ha creat una autoritat europea de policia. Tot això representa una important erosió de la sobirania pròpia de cada Estat.

Potser on la disminució o limitació de sobirania es manifesta de manera particularment colpidora és en l'àmbit de la política militar i de defensa. En el cas d'Europa occidental, l'Aliança Atlàntica constitueix, quant a organització supranacional sota la direcció d'un comandament militar integrat en temps de pau, el cas més paradigmàtic d'autodissolució de la

raó de ser dels Estats nacionals. El triple fonament en què s'assenta l'estat nacional: territori, població i sobirania, deixa de tenir sentit, car es desnacionalitzen els exèrcits, a nivell exterior els Estats nacionals es converteixen en regions militars, i a nivell interior, l'exèrcit deixa de complir el seu objectiu històric de defensar la integritat territorial de l'Estat-nació.

La progressiva integració dels Estats nacionals està originant ja importants efectes en principis jurídicopolítics tan bàsics i fonamentals com el de la sobirania, tal com ja ha quedat indicat anteriorment. El mite integrador de l'Estat nacional s'ha definit, tradicionalment, per tres dogmes clàssics de la sobirania com ara la supremacia, la indivisibilitat i la unitat de l'Estat.

Amb el procés d'unificació europea comencen a clivellar-se, o si més no a debilitar-se, aquests principis tradicionals. Així, enfront de la coincidència entre un ens sobirà i un territori exclusiu on s'exerceix aquesta sobirania, sorgeix un sistema polític multinacional, geogràficament obert i en creixement constant. Enfront d'una sobirania única i indivisible s'estableix una sobirania compartida: juntament amb les lleis de l'Estat han sorgit lleis i normes comunitàries,³ i també, en el seu cas, lleis i normes regionals o autonòmiques. Cal afegir-hi la creació d'un dret transnacional derivat dels pactes o acords jurídicament vàlids subscrits entre els ens interregionals, transfronterers, etc.

La idea de l'Estat de dret, entès com a abstracció última del poder, continua essent perfectament vàlida i continua plenament vigent, però es tracta ara d'un Estat de dret no assentat exclusivament en l'Estat-nació. La mútua interrelació entre dret comunitari, dret estatal, dret regional, i

dret transnacional (per no parlar del dret internacional) fa que el poder i la sobirania es compartesquen entre les diverses instàncies i subjectes en funció dels àmbits materials de competència assignats a cadascú. L'Estat nacional deixa de tenir l'exclusivitat quant a suport de la legitimació i aplicació de l'Estat de dret, com mostra la presència del Tribunal de Justícia de la Comunitat Europea o fins i tot el mateix Tribunal Europeu de Drets Humans.

L'Europa unida no es pot construir ni contra els Estats ni contra les regions, ni tan sols al marge seu, sinó que ha de constituir el gresol resultant d'aquest variat, complex i ric patrimoni social i cultural de les diferents col·lectivitats que componen la societat europea.

Això explica la necessitat de tenir en compte, a l'hora de reorganitzar el macro-poder supranacional europeu, la complexa realitat europea que políticament ve expressada a través de tres nivells globals: 1. Els Estats. 2. La Unió Europea i altres nous organismes supraestatsals d'integració, encara dèbils, però amb clara vocació de convertir-se en una realitat inexorable en un termini curt. 3. L'existència de certes col·lectivitats territorials subestatsals —nacions, regions, ciutats, etc.— que proclamen una capacitat d'actuació pròpia.

Deixant de banda els nivells 1 i 2 i centrant-me de manera exclusiva en les entitats subestatsals, es pot observar que, de cap a cap d'Europa ha començat a teixir-se una important xarxa d'estructures regionals que va adquirint una progressiva influència i importància.

Aquesta presència de les regions es comença a manifestar a través de la seua participació en els afers europeus. Una participació que pot ser directa, mitjançant la

presència física de les autoritats regionals en els òrgans comunitaris corresponents, o bé indirecta, a través de —o juntament amb— els òrgans de l'administració central. En tots dos casos, es comença a donar ja una experiència molt rica i variada en el dret comparat i, en menor mesura, a Espanya. Aquesta participació implica, en no pocs casos, una autèntica capacitat de codecisió tant en els assumptes de caràcter ordinari, com, fins i tot, en les grans decisions polítiques que comporten la modificació dels mateixos tractats constitutius de la UE. També es produeix una important participació de les regions en la discussió i gestió de les polítiques comunitàries.

Europa es troba encara lluny d'adquirir la consciència necessària sobre la importància del procés de regionalització que ha quedat ressenyat. Sens dubte la Unió Europea s'enfronta aquí a un dels seus reptes més importants. El reconeixement de la diversitat regional i el consegüent atorgament dels instruments necessaris perquè les regions puguin disposar d'un àmbit de poder propi suficient farà més eficaç i autèntica la integració i unificació europees. I alhora, pot constituir la millor vacuna per alleujar i, en el millor dels casos, guarir els terribles efectes causats per tants i tants nacionalismes excloents i sectaris vigents tant en el si de les nacions minoritàries com en els mateixos Estats nacionals.

L'èxit de la integració europea depèn no solament de la consciència d'aquesta necessitat de protagonisme que mostren les entitats subestatsals sinó també de l'habilitat per estructurar mecanismes adequats per fer efectiva aquesta presència. Aquestes fórmules han de complir, pel cap baix, dues condicions.

En primer lloc, han de ser fórmules innovadores, d'acord amb les noves circumstàncies en què es desenvoluparà Europa en el segle XXI. Per tant, encara que resulte còmode inicialment, cal fugir d'idees, mecanismes i instruments que històricament potser han estat vàlids, però que no són adaptables a les noves realitats. En aquest sentit, no n'hi ha prou de crear una Europa de les regions com a alternativa als Estats, o fins i tot com a estructura paral·lela a l'Europa federal dels Estats. Resulta necessari fugir de mimetismes. La reestructuració ha d'anar més enllà. La Unió Europea ha de crear estructures polítiques capaces de remoure i reordenar moltes de les fronteres geogràfiques i mentals heretades de l'Estat-nació i capaces de respondre a aquest món de la complexitat i multilateralitat a què al·ludia adés.

En segon lloc, els processos de regionalització han de tenir en compte, en tot

moment, quin és el seu objectiu final. Un objectiu dirigit a resoldre conflictes històrics, ètnics, socioeconòmics, culturals, etc., del passat. Europa no pot passar d'una situació d'uniformitat estatal com la que vivim ara a un procés d'uniformitat regional. No totes les regions parteixen de situacions iguals, ni plantegen problemes similars, ni, per descomptat, exigeixen solucions idèntiques. El desenvolupament de la UE exigeix que es donen respostes i adaptacions específiques a problemes i situacions així mateix específiques. Les adaptacions i reformes institucionals s'han de basar en una meticulosa anàlisi dels problemes i del context institucional existent en cada país. La divisió del treball polític entre les unitats estatals i les subestats pot variar considerablement, en funció de les circumstàncies concretes. □

Traducció de Josep Agustí Campos

1. Sobre els canvis polítics derivats del procés de globalització es pot consultar: Gurutz Jáuregui, *La democràcia planetària*, Oviedo, Edicions Nobel, 2000.
2. Informe del relator especial Asbjørn Eide. Documents ONU E/CN.4/Sub.2/1992/SR.32. P. 1. 1992.
3. Es preveu que en un futur proper, el 75% de la legislació nacional tindrà el seu origen directe o indirecte en la legislació comunitària